Δίδαξόν με τα δικαιώματα των άλλων (Γιάννης Πανούσης, Καθηγητής εγκληματολογίας)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 26 Φεβρουαρίου, 2024

Άσχημα θά 'ταν να ζήσει κι αυτή ένα παραμύθι, ν' αφήσει τον κόσμο της, ν'ανεβεί πάνω στα σύννεφα;

Ευάγγ. Αυδίκος, Δρολάπι

Το ερώτημα κρίσιμο. Ποιος διαθέτει πρωτογενώς, κι όχι κατά παραχώρηση, την εξουσία απονομής κι αναγνώρισης δικαιωμάτων στον Άνθρωπο;

Η θρησκεία πρεσβεύει ότι μόνον ο πανάγαθος Θεός έχει δικαιώματα επί των πλασμάτων που δημιούργησε και ειδικά για τον Άνθρωπο έστειλε και τις 10 εντολές για να του θυμίσει και τις υποχρεώσεις του.

Η απρόσωπη Φύση διεκδικεί τα δικαιώματά της (προστασία περιβάλλοντος, πανίδας, χλωρίδας) και τιμωρεί σκληρά όσους τα παραβιάζουν (πλημμύρες, σεισμοί, κλιματική αλλαγή κλπ).

Η σύγχρονη οργανωμένη συμπεριληπτική κοινωνία αναζητεί -κυρίως μέσω του κοινωνικού συμβολαίου- τρόπους αρμονικού συμβιβασμού των επιμέρους (ατομικών και κοινωνικών) δικαιωμάτων με στόχο την ειρηνική συνύπαρξη.

Ο Νόμος δια του "σοφού" νομοθέτη, καλείται να αναγνωρίσει (ατομικά και πολιτικά) δικαιώματα, γνωρίζοντας εκ των προτέρων ότι μόνον η σχετικοποίησή τους (σε ειδικές περιπτώσεις κρίσης ή σύγκρουσης) μπορεί να λειτουργήσει υπέρ του συνόλου.

Καθώς τις βουλές του Θεού και της Φύσης δεν τις γνωρίζουμε περιοριζόμαστε στην αποκρυπτογράφηση των σκέψεων/αποφάσεων της Κοινωνίας και του Νομοθέτη.

Προφανώς, δεν πρόκειται να υποκαταστήσω τους συνταγματολόγους, τους φιλοσόφους του δικαίου ή τους πολιτικούς επιστήμονες στη θεωρητική και νομολογιακή τεκμηρίωση της σύγχρονης προσέγγισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων

του Ανθρώπου και του Πολίτη. Τολμώ πάντως να ισχυριστώ ότι η άποψη ότι "ο άνθρωπος έχει εγγενώς[;] δικαιώματα επειδή είναι άνθρωπος", αν και πολύ ποιητική και οιονεί-υπαρξιακή διατύπωση, παραβλέπει ίσως το γεγονός ότι ο μοναδικός επιζών ναυαγός σ' ένα έρημο νησί ή ο μοναδικός επιζών από μία πυρηνική καταστροφή σ' ένα καταφύγιο, όπου μόνο ζώα υπάρχουν, δεν νοείται να έχει κάποιο δικαίωμα καθώς απουσιάζει ο συνάνθρωπος. Κατά συνέπεια το όποιο δικαίωμα ενός ανθρώπου γεννιέται και λειτουργεί όταν κι επειδή ζει σε μία κοινότητα ανθρώπων. Αποστολή των δικαιωμάτων είναι να οριοθετούν τις σχέσεις χωρίς να υψώνουν τείχη μεταξύ των συνανθρώπων, με το αρνητικό αποτέλεσμα η κοινωνία να συντίθεται από αλληλοσυγκρουόμενες ατομικότητες χωρίς καθολική συνείδηση. Διαφορετικά όχι μόνον θ' ακυρωνόταν η έννοια και το περιεχόμενο του "κοινού βίου" αλλά θα μπορούσαμε -τραβώντας το επιχείρημα των δικαιωματιστών στα άκρα- να αναγνωρίσουμε δικαίωμα κατά του Ανθρώπου ή της Ανθρωπότητας. Συνεπώς, η κτήση και χρήση του δικαιώματος έχει ένα όριο που το θέτει ο νομοθέτης και η κοινωνική ηθική, το οποίο πέραν της "κατάχρησης" εμπεριέχει και την άλλη πλευρά της αναγκαίας συμβίωσης, που είναι η υποχρέωση και το καθήκον. Η απάθεια μπροστά στον πόνο του άλλου, η μη-συνδρομή στον κινδυνεύοντα συνάνθρωπο, η παράλειψη λήψης μέτρων προστασίας για τους αδύναμους δεν μπορεί ν' αναχθούν σε αυτοτελές δικαίωμα. Η εγωιστική χρήση του δικαιώματος (δι' ίδιον μόνον όφελος και κατά του κοινού συμφέροντος) δεν αναγνωρίζεται σαν στοιχείο του (αυτο)προσδιορισμού ως προς το τι είναι το Καλό ή το Κακό του συνόλου. Ο διεκδικούμενος από πολλούς σεβασμός στα δικαιώματά του δεν είναι άνευ όρων, διότι η αρχή της αμοιβαιότητας προϋποθέτει αποδοχή των ηθικοκοινωνικών αξιών που εμπεριέχονται στο δικαίωμα και στην άσκησή του με ταυτόγχρονη ανοχή, το λιγότερο, στα δικαιώματα των άλλων, με την ουσία των οποίων διαφωνεί.

Το δικαίωμα, ως εργαλείο υπονόμευσης του κοινού βίου και διακινδύνευσης των κοινών αγαθών, δεν επιτρέπεται σε δημοκρατικές κοινωνίες, όπου η οργανική, ακόμα και η αμυντική, αλληλεγγύη πρέπει να κατισχύουν της μικρής ατομικής επιβίωσης.

Ο άνθρωπος-πολίτης ως "πολιτικό όν" δεν πλάστηκε για να ζει μόνος και το κοινωνικό συμβόλαιο συντίθεται πρωτίστως από καθήκοντα και δευτερευόντως από δικαιώματα. Απέναντι στην κοινωνία είμαστε οφειλέτες κι όχι δανειστές, η δε αυτοθέσμιση της Κοινωνίας πρέπει να έχει ως απαραβίαστο όριο τη διαφύλαξη (κι όχι τη διακινδύνευση) της αξίας και αξιοπρέπειας του (κάθε) ανθρώπου, που θέλει να ζήσει ειρηνικά με τους συνανθρώπους του.

Να μη μας διαφεύγει επίσης το γεγονός ότι μία ευνομούμενη Πολιτεία ομοιάζει μ' ένα νόμισμα δύο όψεων: στη μία τα δικαιώματα και στην άλλη οι υποχρεώσεις. Νόμισμα μιας μόνον όψεως ουδεμίαν αξίαν έχει.

Έχω πολλές επιφυλάξεις αφενός ως προς την πολυδιάσπαση των δικαιωμάτων του

Ανθρώπου σ’ επιμέρους, συχνά ανταγωνιστικές, κατηγορίες (π.χ δικαιώματα παιδιών, ευάλωτων, ξένων κλπ), όπως και στη νομολογιακή προσέγγιση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπό το πρίσμα ενός "εικαζόμενου κι όχι πραγματικού κόσμου". Τις ίδιες επιφυλάξεις έχω για τις διατάξεις "περί προσωπικών δεδομένων", οι οποίες δεν μας προστατεύουν από τον Μεγάλο Αδελφό, αλλά από τον πλαϊνό αδελφάκι μας (sic).

Τέλος, ως προς τους φανατικούς δικαιωματιστές επαναλαμβάνω την άποψή μου ότι "δικαιωματιστής είναι αυτός που υπερασπίζεται ανιδιοτελώς τα δικαιώματα των άλλων κι όχι ιδιοτελώς τα δικά του". Το ηθικό μεγαλείο και η κοινωνική χρησιμότητα της λεγόμενης "αρνητικής ελευθερίας" είναι το να εκχωρείς σε ορισμένες κρίσιμες περιστάσεις ένα μέρος της υπέρ του κινδυνεύοντος Κοινού Καλού. Τα αντίθετα επιχειρήματα συνιστούν εκ του πονηρού εαυτουλισμό.

Αυτά χωρίς φόβο και πάθος

ΥΓ. Η κουλτούρα της γενικής ακύρωσης (woke culture) μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη θα δώσει σε ορισμένες ομάδες. Η politically correct αντίληψη, καθώς τεντώνεται στα άκρα, είναι βέβαιο ότι τελικά θα βλάψει άπαντες, πλειοψηφίες και μειοψηφίες, ανεξαρτήτως δικαίου αιτήματος ή δικαιώματος.

(Πηγή: capital.gr*)*